

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

СТАЛИЙ СІЛЬСЬКИЙ ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ ТА ЧИННИКИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Воловик В.М., д.г.н., професор,

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

Розвиток туризму в сільській місцевості відкриває певні перспективи розвитку, але створює відповідні загрози. Сільський етнокультурний туризм – це сфера, розвиток якої базується на використанні природних ресурсів, етнокультурних ресурсів і туристичних об'єктів, пов'язаних з діяльністю автентичних етносів. У зв'язку з динамічним розвитком цього виду відпочинку проблемою є виснаження ресурсів, деградація ландшафту та туристичного простору. Тому необхідно вжити заходів, щоб його розвиток відбувався в гармонії з довкіллям; він має бути спланованим і стійким [1]. Потрібно діяти так, щоб ландшафти були не лише туристичним продуктом. Досвід показує, що неконтрольований бурхливий розвиток і покладання виключно на закони ринку є однією з причин деградації найцінніших природних багатств. Туризм повинен займати належне місце у формуванні умов для сталого розвитку суспільств у туристичних регіонах, щоб зберегти ресурси та екологічні цінності у первинному стані, який забезпечує постійні можливості їх застосування як нинішнім, так і майбутніми поколіннями. Особливо актуально це є у контексті збереження регіональної етнокультурної спадщини.

Поняття сільського етнокультурного ландшафту формується у 90-х роках ХХ сторіччя – початку ХХІ сторіччя (В.М. Воловик, Г. І. Денисик, О. П. Ковальов, С. П. Романчук) [1]. Особливості туризму в сільських етнокультурних ландшафтах Поділля проаналізовані В. М. Воловиком [2]. Сільський культурний і етнокультурний туризм вивчається в працях зарубіжних авторів: аналіз туристських атракцій у сільських етнокультурних ландшафтах

проведено у праці Т. Єндрісяк [3]; канадські дослідники [4] присвятили монографію вивченню комплексної ролі локальних культур у сільському туризмі та сучасним змінам у сільських ландшафтах; американські вчені проаналізували співвідношення рекреаційного використання та сільського туризму, розкривши практичні аспекти [5].

Завдання сталого розвитку сільського етнокультурного туризму полягатиме в управлінні туристичними активами (матеріальна та духовна спадщина) таким чином, щоб не призводити до їх деградації та надавати мешканцям регіону можливість жити гідно. Тому для розвитку сільського етнокультурного туризму необхідно:

- охорона біорізноманіття та раціональне його використання;
- контроль і належне управління, щоб він працював стійким чином;
- приділяти особливу увагу регіонам, де природне або етнокультурне середовище може бути під загрозою масового туризму;
- підтримка суб'єктами господарювання моделей туризму відповідно до принципів сталого розвитку;
- особливий інтерес місцевої влади до сталого туризму.

Виходячи з досвіду світового туризму, фахівці різних галузей сьогодні приділяють багато уваги сталому розвитку туризму. Сталий туризм – екологічно чистий туризм. Він протистоїть звичайному (масовому) туризму, який часто порушує рівновагу, що панує в природі, і не враховує вимоги довкілля. Тому, сільський туризм є важливим елементом сталого розвитку, який активно підтримується Європейським Союзом. Екологічний розвиток означає життя та роботу таким чином, щоб узгодити потреби довкілля з економічними та соціальними потребами людини, але без шкоди для добробуту майбутніх поколінь. Сталий розвиток вимагає змін у здійсненні економічної експансії, щоб товари та послуги вироблялися екологічно чистими та економічно доцільними процесами. Крім того, формується раціональніше використання ресурсів, краще управління відновлюваними ресурсами, адекватніша оцінка ефектів підприємницької туристичної діяльності.

Таким чином, сталий розвиток відповідає запитам мешканців Землі, і водночас забезпечує майбутнім поколінням можливість задовольняти свої потреби. Дж. Маєвські та Б. Лейн вважають сталий розвиток «...розвитком, який здатний задовольнити потреби сучасності та узгоджується з потребами майбутніх поколінь» [за 3]. Вони перераховують чотири принципи, на яких формується концепція сталого розвитку: комплексне планування; збереження основних екологічних процесів; захист культурної (етнокультурної) спадщини та біорізноманіття; розвиток відповідно до довгострокових концепцій, щоб вжиті дії не призвели до виснаження природних ресурсів.

Представлені принципи можна використати у сільському етнокультурному туризмі, але комплексне планування є найважливішим для ефективного функціонування. Метою сталого туризму є:

- пропаганда здорового способу життя в гармонії з природою;
- збереження природних ресурсів і автентичної культури місцевих громад (валоризація природної та культурної спадщини з одночасним забезпеченням її охорони); створення нових джерел доходів для місцевого населення та підвищення якості життя територіальної громади;
- примушування індустрії туризму зменшувати кількість відходів і надмірне споживання ресурсів;
- сприяння проекологічній поведінці у місцевих громадах.

Розвиток сталого туризму має задовольняти потреби сучасних туристів і приймаючих регіонів, одночасно захищаючи та розширюючи можливості на майбутнє. Він призначений для забезпечення управління всіма ресурсами таким чином, щоб задовольняти економічні, соціальні та естетичні потреби, зберігаючи етнокультурну цілісність, захищаючи екологічні процеси, біорізноманіття та системи захисту життя. Сталі туристичні продукти існують у гармонії з місцевим середовищем, спільнотою та етнокультурою, які таким чином стають бенефіціарами, а не жертвами розвитку туризму.

Природно цінні території, особливо національні та регіональні ландшафтні

парки (Середнє Побужжя, Гранітно-степове Побужжя, Немирівське Побужжя, Дністровський тощо) є туристично привабливими і тому потребують особливої охорони. Основою їх туристичної привабливості є туристичні цінності та привабливість. Їх тип, розмір, якість і доступність впливають на можливість розвитку конкретних форм туристичного руху та інтенсивність використання. Природно цінні території містять унікальні ресурси та особливості довкілля, що означає не лише генетичне, видове, екосистемне та ландшафтне багатство (з особливим наголосом на найрідкісніших та найцікавіших елементах, у т.ч. етнокультурної спадщини сільських ландшафтів), а й здатність середовища до саморегулювання природних процесів (біологічне відтворення та регенерація цінностей природного простору) та самоочищення (накопичення, транспортування та трансформація забруднюючих речовин).

Отже, необхідними умовами для існування сталого сільського етнокультурного туризму, особливо в екологічно цінних районах, є:

- захист біорізноманіття та вдосконалення його раціонального використання;
- заміна або принаймні зменшення переважання групового туризму на користь інтимних форм активного (культурного / етнокультурного) туризму;
- продовження туристичного сезону;
- визначення туристично-рекреаційної ємності з метою усунення інтенсивного, концентрованого туристичного руху на невеликій території.

Екологічні, соціальні, економічні, спадщини та культурні наміри повинні бути прийняті до уваги, щоб гарантувати, що територія або регіон мають потенціал для розвитку сталого сільського етнокультурного туризму. Краще задоволення потреб туристів вимагає відповідності конкретним очікуванням. П. Макналті [3] зазначає такі особливості:

- спати на зручних ліжках за помірну ціну;
- використання чистих ванних кімнат;

- вживання місцевих продуктів – простих, але добре приготованих;
- гарні краєвиди та цікава природа регіону;
- знайомство з історією та культурою відвідуваної місцевості;
- використання рекреаційних заходів (риболовля, лижні прогулянки);
- можливість придбати вироби місцевих ремесел та сувеніри;
- захоплення місцевою музикою, танцями та театром;
- подорожувати без обмежень і проблем безпеки;
- професіоналізм організаторів та працівників туризму.

Розвиток сталого етнокультурного туризму може запобігти втраті автентичності українського села, національної культури, звичаїв, сільської архітектури, костюмів, фольклору та традиційного розуміння ідеї праці у певних місцевостях. Саме в сільському середовищі збереглися самобутні звичаї та особливості традиційної культури, які формують ідентичність нації.

Список використаних джерел

1. Воловик В. М. Етнокультурні ландшафти: регіональні структури і природокористування: [монографія]. Вінниця: ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2013. 464 с.
2. Воловик В. М. Туризм у сільських культурних ландшафтах: визначення, чинники розвитку. *Вісник інституту педагогічної освіти. Серія географічна. Випуск 1 (2012): матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції «Еко- і агротуризм: перспективи розвитку на регіональному та локальному рівнях»*, (м. Рівне, Україна, 29-30 березня 2012 р.). Рівне: Червінко А. В., 2012. С. 254-259.
3. Jędrysiak T. (2010). *Wieska turystyka kulturowa*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. 163 s.
4. Rural Tourism Development. Localism and Cultural Change (2009) / edit. E. Wanda George, Heather Mair and Donald G. Reid. Toronto: Channel View Publications, 2009. 276 p.
5. Rural tourism and recreation: principles to practice (2001) / edited by Lesley Roberts and Derek Hall. New York: CABI Publishing. 231 p.

СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ РЕГІОНУ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ЙОГО ТУРИСТСЬКОЇ АТРАКТИВНОСТІ

Гудзевич А.В.,

д.г.н., професор кафедри географії,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Специфіка регіональної туристсько-рекреаційної діяльності виявляється, передусім, у яскраво вираженій ресурсній орієнтації конкретної території. Розглянута з цієї позиції у публікаціях [3-5] Вінницька область має усі передумови, необхідні для успішного забезпечення збалансованого розвитку туристсько-рекреаційної сфери: багата природна та культурна спадщина, достатні соціально-економічні ресурси. Певні відмінності у забезпеченості та особливостях розміщення й експлуатації туристично-рекреаційних ресурсів і туристичної інфраструктури є причиною просторових диспропорцій у розвитку туристсько-рекреаційної діяльності регіону. Переконалий, у вирішенні питання якнайширшого залучення усієї території краю для рекреації та туризму як одного з найощадливіших напрямів сучасного природокористування, важливу роль може відігравати відповідний позитивний туристичний імідж території. Він формується на основі сукупності уявлень про природні, соціально-культурні, інфраструктурні, економічні особливості регіону, які визначають туристський попит.

Кожен регіон самостійно розробляє бренд-стратегію, багато в чому це залежить від географічних, природних, економічних, культурних особливостей регіону. Розглянемо брендингові можливості Вінницької області.

Структуру образу регіону визначає:

1. Регіональна символіка (прапор, герб, гімн тощо);
2. Статус регіону (це місце регіону в структурі інших регіонів країни щодо розвитку економіки, політики, культури і зовнішніми зв'язками з іншими регіонами);
3. Зовнішність регіону (зовнішній вигляд).